

บทคัดย่อ

สำหรับผู้บริหาร

รหัสโครงการ:	RDG4730005
ชื่อโครงการ:	โครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่ 2 Highland Archaeology Project in Pang Mapha District, Mae Hong Son Province Phase II
หัวหน้าโครงการวิจัย:	รองศาสตราจารย์ ดร.รัศมี ชูทรงเดช คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
หัวข้อการวิจัย	
โครงการวิจัยและพัฒนาคือ:	โครงการสำรวจและจัดทำข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ทางโบราณคดีบน พื้นที่สูงในลุ่มน้ำกลางตอนบน อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน An Archaeology Survey and GIS Database System in Upper Lang River, Highland Pang Mapha District, Mae Hong Son Province
ชื่อนักวิจัย	
โครงการวิจัยและพัฒนาคือ:	นายเชตศักดิ์ ตริยาภิวัฒน์
อีเมล:	cherdsak_t@hotmail.com
ระยะเวลาโครงการ:	1 ตุลาคม 2546 - 30 กันยายน 2549 (รวมระยะเวลา 3 ปี)

โจทย์การวิจัย รูปแบบและพฤติกรรมการใช้พื้นที่ในภูมิประเทศต่างๆ เป็นสิ่งที่แสดงถึงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในอดีต เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพพื้นที่ในแต่ละภูมิประเทศ ดังนั้น การศึกษารูปแบบการใช้พื้นที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัยและวัฒนธรรมจึงน่าจะช่วยให้เข้าใจวิถีชีวิตของมนุษย์ในอดีตได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อทำการสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งโบราณคดีตามประเภทและอายุสมัยในพื้นที่ศึกษา
2. ศึกษาการใช้พื้นที่ตั้งของแหล่งโบราณคดีแต่ละประเภท
3. จัดทำข้อมูลแผนที่สารสนเทศภูมิศาสตร์ทางโบราณคดีเพื่อประมวลและแสดงผลการใช้พื้นที่ตั้งของแหล่งโบราณคดี
4. นำความรู้ที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการคาดการณ์ที่ตั้งของแหล่งโบราณคดีนอกพื้นที่ศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและงานโบราณคดีในอนาคต

ผลการดำเนินงาน

จากการสำรวจทางโบราณคดีภาคสนามในโครงการวิจัยนี้ได้พบแหล่งโบราณคดีเพิ่มเติมอีกจำนวน 20 แห่ง ประกอบด้วย แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินกะเทาะจำนวน 14 แห่ง แหล่งโบราณคดีในวัฒนธรรมโลหะ 1 แห่ง แหล่งโบราณคดีร่วมสมัยล้านนา 3 แห่ง และแหล่งโบราณคดีที่ไม่สามารถระบุ

อายุสมัยได้แน่ชัดอีก 2 แห่ง ทำให้จำนวนของแหล่งโบราณคดีที่มีการสำรวจพบในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงการดำเนินการสำรวจในโครงการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 88 แห่ง ซึ่งเป็นจำนวนอย่างน้อยที่พบและนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่ง**บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1**

สำหรับใน**วัตถุประสงค์ข้อที่ 2** จากการวิจัยพบว่าแหล่งโบราณคดีที่พบในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวนทั้งสิ้น 88 แห่ง ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ช่วงสมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยประวัติศาสตร์หรือประมาณ 32,000 ปีมาแล้ว-พุทธศตวรรษที่ 22 พบว่าบริบททางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองมีผลต่อการใช้พื้นที่และภูมิทัศน์ของแหล่งโบราณคดีในแต่ละยุคสมัย โดยในช่วงสังคมระดับกลุ่มชนยุคหินกะเทาะ มีการใช้พื้นที่แบบกระจายภายในอาณาบริเวณที่อยู่อาศัยทั้งบริเวณถ้ำและเพิง ตลอดจนสันคอย เมื่อเข้าสู่ยุคหินขัด ระดับทางสังคมยังคงเป็นกลุ่มชนอยู่ แต่ข้อมูลที่ได้แสดงให้เห็นว่ามีการใช้พื้นที่ในระบบนิเวศแบบหนึ่งเท่านั้น โดยในทั้งสองยุคนี้ ระบบการตั้งถิ่นฐานอาจยังไม่มี การแบ่งแยกพื้นที่การใช้งานชัดเจนนัก แต่จากปรากฏชัดในสังคมระดับชนเผ่าของวัฒนธรรมโลงไม้ ซึ่งมีการเลือกใช้ถ้ำและเพิงผาหินปูนเป็นพื้นที่พิธีกรรม และยังแสดงให้เห็นการกระจายและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่ใช้รูปแบบหัวโลงที่ต่างกันด้วย การเกิดขึ้นของรัฐแรกเริ่มและการขยายตัวทางเศรษฐกิจจากชุมชนภายนอก น่าจะมีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนที่เคยใช้วัฒนธรรมโลงไม้ แต่หลักฐานของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมาปรากฏชัดในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-21 เป็นอย่างน้อย เพราะชุมชนสมัยประวัติศาสตร์ที่พบภายในพื้นที่การวิจัยแสดงถึงการสร้างภูมิทัศน์ทางการเมือง โดยเลือกใช้พื้นที่บริเวณที่ราบหุบเขาริมน้ำเป็นศูนย์กลางชุมชน ซึ่งใช้ศาสนาเป็นตัวประสาน ในขณะที่ชุมชนที่แท้จริงอาจเป็นชุมชนที่อยู่ตามสันคอย ภาพร่างดังกล่าวทำให้**วัตถุประสงค์ข้อที่ 2** นี้ **บรรลุผลตามวัตถุประสงค์**

ข้อมูลต่างๆที่นำมาเป็นข้อสรุปการวิจัยดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาแสดงในรูปแบบของแผนที่ โดยใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่แบบเวกเตอร์ ซึ่งนอกจากแสดงผลเป็นภาพแผนที่แล้ว ยังสามารถนำมาแปลงและวิเคราะห์เชิงพื้นที่เพื่อคาดการณ์และหาพื้นที่บริเวณอื่นๆในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่มีโอกาสพบแหล่งโบราณคดีในลักษณะเดียวกัน ในสภาพพื้นที่ที่คล้ายกันตาม**วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 และ 4**

EXECUTIVE SUMMARY

Project ID Code	RDG4730005
Title	Highland Archaeology Project in Pang Mapha District, Mae Hong Son Province, Phase II
Project Director:	Associate Professor Dr Rasmi Shoocondej Department of Archaeology, Faculty of Archaeology, Silpakorn University
Research Subject of R & D Project :	An Archaeology Survey and GIS Database System in Upper Lang River, Highland Pang Mapha District, Mae Hong Son Province.
Researcher of Subject:	Mr. Cherdsak TREERAYAPIWAT
E-mail:	<u>cherdsak_t@hotmail.com</u>
Project Duration:	October 1, 2003 – September 30, 2006 (including 3 years)

The land use of human, which evidentially appears on the physical landscape, demonstrates the relation between human and their culture and environment that is the result of harmonious adaptation to the way of life and landscape morphology. Therefore, the research project on settlement pattern based on time and culture is made in order to better understand the behavior of human in the past with the main four purposes;

- (i) To survey and gather the information of archaeological site in the research area
- (ii) To study the settlement of archaeological site in each culture through time
- (iii) To make the archaeological database and GIS to manipulate, analyses and display the archaeological sites located in the context of human settlement
- (iv) To make the predictive model of archaeological site location that can be applied for local development and further study

According to the (i) purpose, the archaeological survey had been conducted around the area of Upper Lang River, about 10 km² that covers five villages of Tham Lod Sub-district, Pang Mapha District, Mae Hong Son Province. Twenty archaeological sites were found including: 14 prehistoric sites determined to the Stone Age with the relative dating by the artifact typology to 32,000-7,500 B.P., one of Log Coffin Culture was found and compared with the similar sites that can be defined to the Iron Age or nearly 3,000-1,100 B.P., three historical sites in the contemporary Lanna period around 21-22 B.E. (about 16-17 B.C.), and two sites featuring some human traces that still cannot be specified the exact period

and their cultural based. In summary, 88 archaeological sites in Pang Mapha /have been/were/ found and studied since 1998 to 2006.

For the (ii) purpose, the studies of 88 sites, dated from prehistoric to historic period (about 32,000 B.P.-22 B.E.), holistically utilize two concepts; *landscape archaeology* signifying the spatial dimension and *socio-cultural evolution* representing the concept of temporal dimension. The studies, thus, discover that social, economic and political contextual factors significantly affect the settlement and landscaping in archaeological sites in each of their times. Of the level of society in Early Stone Age, the land use was scattered within the habitation area of cave, rock shelter including mountain ridge. While the landscape of Neolithic society should be demonstrate to the utilizing space in the similar ecological system, but can not to be absolutely conclusion because of the number of site that found. Both periods still had no specific land allocation, but can be seen clearer in the Log Coffin Culture that choosing which cave or rock shelter sites for the mortuary practice. The diffusion of Log Coffin can be signifying to the interaction between groups of people having different style of log coffin's head. The rise of early state society and economic expansion from outside community should be the reasonable to change the way of life of Log Coffin People, which clear in 20-21 B.E. at least. Because the historic communities; contemporary with Lanna Period about 19-22 B.E., found in this time of the research area shows the creation of political landscaping by choosing the valley to be center of community, while the settlement of local community might dwelled on the mountain ridge.

All the information gathered into the research summary can be displayed in the form of map by using the spatial data in Vector format which apart from this can be transformed and make the spatial analysis to generate the predictive area that should be found the other of archaeological sites in Pang Mapha of Mae Hong Son Province, or in any similar area according to the (iii) and (iv) purpose.